

Oikeusministeriölle

Asia: Lausunto oikeudenkäyntikuluja riita-asioissa koskevasta arviomuistiosta (OM selvityksiä ja ohjeita 2021:16)

Viite: Lausuntopyyntö VN/1347/2021

Pydyttynä lausuntona Helsingin hovioikeus esittää seuraavaa:

Yleistä

Laajojen riita-asioden määrä tuomioistuimissa on vähentynyt selvästi. Vaikka laajoja riita-asioita laman ja finanssikriisin seurauksena tuli tuomioistuimiin vuosina 2005-2016 enenevästi, niiden määrä on sittemmin laskenut tasolle, jolla se oli vuosituhaten alussa. Niitä ratkaistaan tällä hetkellä selvästi alle 10 000 juttua vuodessa. Tämä on luonnollisesti vaikuttanut riita-asioden määrään myös hovioikeudessa.

Toisin kuin laajojen riita-asioden määrä oikeudenkäyntikulujen määrä on kasvanut. Vuoteen 1995 verrattuna kantajan oikeudenkäyntikulut ovat 2,5-kertaistuneet ja vastaajan lähes kolminkertaistuneet. Samanaikaisesti, kun oikeudenkäyntikulujen määrä on kasvanut, myös riideltävän pääoman arvo on kasvanut. Vaikka riita-asian ratkaiseminen ei ole muuttunut kalliimmaksi suhteessa riidan intressiin, riita-asian ratkaiseminen pääkäsittelyssä on muuttunut aiempaa riskialttiimmaksi asianosaiselle.

Tämä todennäköisesti johtaa siihen, että monet eivät uskalla kuluriskin pelossa laittaa vireille asioita tuomioistuimissa. Vaikka julkinen oikeusapu ja oikeusturvavakuutukset saattavat jonkin verran alentaa oikeudenkäynnistä asianosaisille aiheutuneita asianosaisen omia kuluja, ne eivät nykyisessä muodossaan ole ratkaisu prosessikynnyksen alentamiseen. Oikeusavun ulkopuolelle jää huomattava osa keskituloisista kotitalouksista. Oikeusavusta tai oikeusturvavakuutuksesta ei myöskään korvata asianosaisen maksettavaksi tuomittuja vastapuolen oikeudenkäyntikuluja.

Hovioikeus pitää tärkeänä, että lainsäätäjät oikeudenkäyntikuluriskin jatkuvan kasvun ja prosessikynnyksen kohoamisen vuoksi viipymättä ryhtyy tehokkaisiin toimenpiteisiin asiantilan korjaamiseksi.

Arviomuistiossa esitetyt keinot

Keino 1: Oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien kelpoisuusvaatimusten alentaminen

Helsingin hovioikeus ei kannata sen selvittämistä, voidaanko oikeudenkäyntikuluja alentaa oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien kelpoisuusvaatimuksia alentamalla.

Kuten arviomuistiossakin on todettu, kelpoisuusvaatimusten alentaminen saattaisi johtaa siihen, että asianajotehtäviä hoitaisivat henkilöt, joilla ei olisi siihen riittäviä valmiuksia. Hovioikeuden mielestä on tärkeää, että oikeudenkäyntiasiamiehinä- ja avustajina toimivat henkilöt täyttävät vähintäänkin nykyiset kelpoisuusvaatimukset. Hovioikeuden näkemyksen mukaan ammattitaitoinen asianajo edistää oikeudenkäynnin toimivuutta ja tehokkuutta sekä tätä kautta säästää oikeudenkäynnin kustannuksia. Oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien toiminnan laadulla on lisäksi keskeinen merkitys asianosaisten oikeusturvan takaamisen ja oikeusjärjestyksen tavoitteiden toteutumisen näkökulmasta.

On ilmeistä, että oikeudenkäyntiasiamiehille tai -avustajille asetetut liian kireät kelpoisuusvaatimukset vaikeuttavat alalle pääsyä ja vähentävät kilpailua sekä siten nostavat oikeudenkäyntien kustannuksia entisestään. Tämä ei hovioikeuden käsityksen mukaan kuitenkaan ole tällä hetkellä tilanne Suomessa ottaen huomioon, että asianajajien ja julkisten oikeusavustajien ohella oikeudenkäyntiasiamiehelle tai -avustajalle kuuluvia tehtäviä voivat hoitaa myös luvan saaneet lakimiehet, joiden luvan saamisen edellytykset eivät ole arviomuistiossa esitetyn tavoin kohtuuttoman korkeat.

Keino 2: Juristien koulutusmäärien lisääminen

Helsingin hovioikeus ei kannata sen selvittämistä, voidaanko oikeudenkäyntikuluja alentaa juristien koulutusmääriä lisäämällä.

Kuten arviomuistiosta ilmenee, vähemmän kuin puolet juristeista työskentelee asianajoalalla. Ottaen huomioon, että oikeustieteen maisterin tutkinto antaa valmiudet työskentelyyn useilla eri aloilla, hovioikeus ei pidä todennäköisenä, että asianajoala sen lähtökohtaisesta kiinnostavuudestaan huolimatta onnistuisi työllistämään aiempaa huomattavasti enemmän vastavalmistuneita juristeja. Tällaista näkemystä tukee se, että uransa alkuvaiheessa olevien juristien työllisyystilanne ei erinäisten yhteiskunnassa tapahtuneiden muutosten vuoksi välttämättä ole niin hyvä kuin kuluneina vuosina eikä asianajouran houkuttelevuus vuosien saatossa ole sen kuormittavuuden vuoksi aiemman veroinen.

Hovioikeus ei pidä myöskään kannatettavana ajatusta, että juristeja sanotuissa olosuhteissa koulutetaan varmuuden vuoksi. Hovioikeuden näkemyksen mukaan tärkeää on, että koulutusmäärät mitoiteetaan niin, että kaikille valmistuneille juristeille löytyy jatkossakin koulutustaan vastaavaa työtä. Aloituspaikkojen kaavailtu kasvattaminen voi hovioikeuden käsityksen mukaan lisätä juristienkin keskuudessa kohonnutta työttömyyttä entisestään.

Keino 3: Oikeudenkäyntikuluarvion laatiminen

Helsingin hovioikeus kannattaa sen selvittämistä, voidaanko oikeudenkäyntikuluarvioita laatimalla hallita kulujen kasvua ja ennakoida aiempaa tehokkaammin kuluriskin kasvua.

Hovioikeuden näkemyksen mukaan prosessin alkuvaiheessa laadittu, puolin ja toisin tietoon saatettu arvio palvelee ennen kaikkea asianosaisia, joilla on mahdollisuus jo ennen pääkäsittelyn päättymistä päätellä, missä laajuudessa asiaa lähdetään ajamaan ja millainen riski oikeudenkäynnin täysimittaiseen läpiviemiseen liittyy. Ottaen huomioon sanottu oikeudenkäyntikuluarvion keskeinen tehtävä,

hovioikeus pitää tärkeänä, että velvollisuus laatia arvio ulotetaan koskemaan kaikkia oikeudenkäyntiasiamiehinä ja -avustajina toimivia henkilöitä.

Hovioikeus toteaa, että arvion laatimista voi arviomuistiosta ilmenevin tavoin vaikeuttaa se, että aina tiedossa ei ole, mitä vaatimuksia ja todistelua vastapuoli esittää, minkä vuoksi asia voi valmistelun kuluessa laajentua tai supistua. Hovioikeuden näkemyksen mukaan arvio voisi tästä huolimatta lisätä etukäteissuunnittelua, koska asianosaiset joutuisivat aiempaa aktiivisemmin paitsi omilla tahoillaan myös keskenään miettimää sitä, minkälainen prosessi juuri heidän tapauksessaan on tarkoituksenmukainen. Hovioikeuden mielestä asiaa näistä lähtökohdista arvioitaessa estettä ei olisi sille, että oikeudenkäyntikuluarvio muodostaisi jonkinlaisen ylärajan, josta poikkeaminen olisi mahdollista vain erityisistä syistä ja tuomioistuimen luvalla. Tällöin mahdollista olisi myös, että arviomuistiosta ilmenevien määrien ylittyessä muista kuin erityisistä syistä kasvaneita kuluja ei voisi säilyttää vastapuolen maksettavaksi, vaan asianosainen kävisi aina oikeutta omalla kustannuksellaan.

Mahdollisten haittojen osalta hovioikeus yhtyy näkemykseen siitä, että oikeudenkäyntikuluarvion laatimisesta saattaa aiheutua lisää työtä. Kululaskelmia saatettaisiin käyttää myös vastapuolen peloteltelutarkoituksessa, jolloin taloudellisesti heikommassa asemassa oleva asianosainen yritettäisiin painostaa luopumaan jutusta ilmoittamalla etukäteen mahdollisimman korkeat kulut. Etukäteisen ilmoituksen sitovuus saattaisi muutoinkin ajaa asianosaisia ilmoittamaan kulunsa yläkanttiin. Näin ollen on mahdollista, että kuluarvioiden käyttöönotto saattaisi tosiasiaassa nostaa oikeudenkäyntikuluja.

Edellä lausutut seikat huomioon ottaen hovioikeus katsoo, että ehdotetun keinon mahdollisia hyötyjä ja haittoja on syytä punnita tarkemmin jatkoselvityksen yhteydessä.

Keino 4: Hinnoittelun läpinäkyvyyden lisääminen

Helsingin hovioikeus ei vastusta sen selvittämistä, voidaanko oikeudenkäyntikuluja alentaa hinnoittelun läpinäkyvyyttä lisäämällä.

Keino 5: Asianajopalveluiden vapauttaminen arvonlisäverosta

Helsingin hovioikeus ei vastusta sen selvittämistä, voidaanko oikeudenkäyntikuluja alentaa vapauttamalla asianajopalvelut arvonlisäverosta.

Hovioikeuden näkemyksen mukaan asianajopalveluiden vapauttaminen arvonlisäverosta voi alentaa yksityishenkilöiden oikeudenkäyntikuluja ja saattaisi yksityishenkilöt tasaveroisempaan asemaan sellaisten yritysten kanssa, joilla on mahdollisuus verotuksessaan vähentää arvonlisävero. Hovioikeus jättää kuitenkin harkittavaksi, kuinka tarkoituksenmukainen keino asianajopalveluiden vapauttamisen arvonlisäverosta on, kun otetaan huomioon menettelyn monimutkaisuus ja siitä koituva säästö suhteessa siitä aiheutuvaan valtiontalouden tulovajeeseen.

Keino 6. Oikeudenkäyntimaksun alentaminen

Helsingin hovioikeus ei kannata sen selvittämistä, voidaanko oikeudenkäyntikuluja alentaa oikeudenkäyntimaksua alentamalla.

Hovioikeus toteaa, että oikeuslaitoksen tehtävä on antaa oikeussuojaa, taata yhteiskunnan toimivuus ja pitää yllä yhteiskuntarauhaa. Oikeiden ratkaisujen tuottaminen kohtuullisessa ajassa ja kohtuullisin kustannuksin ei ole kuitenkaan ilmaista. Käytännössä oikeudenkäyntimaksut eivät kata kuin murtoosan oikeuslaitoksen ylläpidosta Suomessa aiheutuvista tosiasiallisista kustannuksista.

Hovioikeus pitää ilmeisenä, että yhtenä syynä laajojen riita-asioiden vähentymiseen on 1.1.2016 voimaan tullut tuomioistuinmaksulaki, jolla oikeudenkäyntimaksuja tuomioistuimissa korotettiin.

Hovioikeus ei kuitenkaan katso, että oikeudenkäyntimaksujen korotuksella olisi vastoin tuomioistuinnmaksulain tarkoitusta pyritty tarpeettomasti vaikuttamaan asianosaisten prosessikynnykseen ja sitä kautta estämään ihmisten pääsy oikeuksiinsa. Kun otetaan huomioon, että tehtyjen selvitysten perusteella vireille tulee vähemmän sellaisia asioita, joissa oikeusturvaintressi on pieni ja joilla ei ole todellisia menestymisen mahdollisuuksia, tuomioistuinlaki mitä ilmeisimmin toimii asianmukaisesti.

Kuten arviomuistiostakin ilmenee, Suomessa oikeudenkäyntimaksut ovat kansainvälisesti vertaillen varsin kohtuullisia, vaikkakaan niitä ei 1.1.2016 voimaan tulleen tuomioistuinnmaksulain korotuksen jälkeen voida pitää aivan vähäisinä. Arviomuistiosta ilmenevin tavoin ne muodostavat vain pienen osan riita-asian asianosaisten oikeudenkäyntikulujen koko määrästä. Oikeudenkäyntimaksua määrättäessä vähävaraisuus ja pienituloisuus tai maksun yksittäistapauksellinen kohtuuttomuus on peruste vapautua maksusta. Ottaen huomioon, että asianosainen voi kerrotulla tavalla vapautua maksuvelvollisuudesta sinänsä maksullisissakin asioissa, hovioikeus ei pidä oikeudenkäyntimaksun alentamista tarkoituksenmukaisena keinona alentaa oikeudenkäynnin kustannuksia ja varmistaa oikeusturvan saatavuus taloudellisesta ja yhteiskunnallisesta asemasta riippumatta.

Keino 7: Asianajopalkkioiden hintasääntely

Helsingin hovioikeus ei kannata asianajopalkkioiden hintasääntelyä keinona alentaa oikeudenkäyntikulua.

Hovioikeus toteaa, että hintasääntely on kieltämättä tehokas keino alentaa sekä asianosaisen omia että tämän vastapuolen kuluja ja näin ennakoida sitä, kuinka paljon oikeudenkäynnin häviäminen tulisi asianosaiselle maksamaan. Yksityishenkilöiden osalta sen käyttöön ottamista puoltaisi tämän puutteellinen kyky arvioida palvelun laadun ja hinnan välistä suhdetta sekä asiamiestoiminnan muusta kysynnästä poikkeava kustannusrakenne.

Hintasääntely saattaisi hovioikeuden näkemyksen mukaan soveltua joihinkin kirjallisessa menettelyssä ratkaistaviin, suhteellisen selväpiirteisiin asioihin, jotka eivät edellytä henkilötodistelun vastaanottamista. Nykyisen kaltaista täysimittaista prosessia edellyttäviin asioihin, joihin sisältyy monimutkaisten näyttö- ja oikeuskysymysten selvittämistä, hintasääntely sen sijaan soveltuu huonosti kaavamaisuutensa vuoksi.

Hintasääntelyllä puututaan kuitenkin voimakkaasti asiamiehen ja tämän päämiehen väliseen luottamussuhteeseen ja sopimusvapauteen sekä omaisuudensuojaan ja elinkeinovapauteen. Sen vuoksi hovioikeus epäilee, ettei tällaisen markkinatalouteen huonosti soveltuvan järjestelmän lainsäädännöllinen toteuttaminen ole käytännössä realistista.

Ainakaan hovioikeus ei pidä todennäköisenä, että hintasääntely voitaisiin ulottaa yhtiöihin ja muihin oikeushenkilöihin. Sen vuoksi ne mahdolliset hyödyt, jotka ehdotetun kaltaisesta sääntelystä voitaisiin saada, eivät ulottuisi sellaisiin oikeudenkäynteihin, jossa asianosaisena on toisaalta yksityishenkilö ja toisaalta yhtiö tai muu oikeushenkilö. Tämä olisi omiaan vähentämään asianosaisten välistä prosessuaalista yhdenvertaisuutta, kun yhtiön tai muun oikeushenkilön oikeudenkäyntiasiamies tai -avustaja voisi suuremman palkkion turvin tehdä enemmän ja mahdollisesti laadukkaampaa työtä kuin hintasääntelyyn sidoksissa oleva yksityishenkilön oikeudenkäyntiasiamies- tai avustaja.

Keino 8: Oikeudenkäyntimenettelyn uudistaminen

Helsingin hovioikeus ei kannata oikeudenkäyntimenettelyn uudistamista keinona alentaa oikeudenkäyntikulua.

Hovioikeus pitää ilmeisenä sitä Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin oikeudenkäyntikuluja koskevasta tutkimuksesta ilmenevää, että suurin osa oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien kuluista syntyy kirjelmien laatimisesta ja pääkäsittelystä. Hovioikeus yhtyy siihen arviomuistiossa esitettyyn, ettei oikeudenkäyntikulujen kasvu kuitenkaan välttämättä johdu kuitenkaan noudatettavasta oikeudenkäyntimenettelystä (Tuomioistuinelaitoksen kehittämiskomitean mietintö KM 2003:3). Syynä siihen saattavat olla paitsi vaativampien asioiden määrän kasvu myös oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien sekä tuomioistuinten omaksumat toimintatavat, jotka vaativat tarkistamista oikeudenkäyntimenettelyn arvojen ja tavoitteiden jäätyä toteutumatta.

Kuten arviomuistiossakin on todettu, lainsäädännöllä voidaan vaikuttaa tällaisiin toimintatapoihin vain rajallisesti. Kysymys on arviomuistiossa lausutuin tavoin asiasta, johon pitäisi ehdottomasti puuttua ennemminkin koulutuksella kuin lainsäädäntöä muuttamalla.

Keino 9: Preklusiosääntelyn lieventäminen

Helsingin hovioikeus ei kannata sen selvittämistä, voidaanko preklusiosääntelyä lieventämällä alentaa oikeudenkäyntikuluja.

Hovioikeuden näkemyksen mukaan nykyisin voimassa olevat preklusiosäännökset ovat selkeät ja toimivat myös käytännössä hyvin.

Mikäli asianosaisten sallittaisiin aiempaa laajemmin vedota vaatimustensa tueksi uusiin perusteisiin ja esittää uusia todisteita, todennäköistä hovioikeuden näkemyksen mukaan olisi, että oikeudenkäynnit pitkittyisivät entisestään, kun asiaa ei voitaisi käsitellä keskitetysti. Lisäksi tästä aiheutuisi huomattavasti lisätyötä paitsi tuomioistuimelle, joka joutuisi ratkaisemaan jokaisen preklusiokysymyksen erikseen, myös asianosaisille, joilta ennen ratkaisun tekemistä edellytettäisiin kirjallista kannanottoa oikeudesta vedota uusiin seikkoihin ja todisteisiin. Selvää on, että tämän kaltainen oikeudenkäyntien pitkittyminen ja lisätyö väistämättä kasvattaa oikeudenkäynnin kustannuksia. Lisäksi se soveltuu huonosti hovioikeusprosessiin, jonka tarkoituksena on kontrolloida käräjäoikeuden ratkaisun oikeellisuutta siellä esitetyn oikeudenkäyntiaineiston pohjalta.

Keino 10: Asian ratkaiseminen pääkäsittelyä toimittamatta

Hovioikeus ei vastusta sen selvittämistä, voidaanko oikeudenkäyntikuluja alentaa ratkaisemalla asiat aiempaa useammin käräjäoikeudessa pääkäsittelyä toimittamatta.

Hovioikeus toteaa kuitenkin, että oikeudenkäymiskaaressa on jo nyt selkeät säännökset sen varalta, milloin riitainen asia voidaan ratkaista yksin kirjallisen valmistelun perusteella. Hovioikeus epäilee, ratkaistaanko asiat käräjäoikeudessa aina kirjallisessa menettelyssä silloin, kun se säännösten mukaan on mahdollista. Se, minkälaisessa menettelyssä asia on ratkaistu käräjäoikeudessa, vaikuttaa epäsuorasti myös siihen, minkälaisessa menettelyssä se ratkaistaan hovioikeudessa.

Toisaalta hovioikeuden näkemyksen mukaan tyypillistä suomalaiselle asianajokulttuurille on, että asioita ajetaan pikemminkin näyttö- kuin oikeuskysymyspohjalta. Tämä johtaa hovioikeuden näkemyksen mukaan väistämättä siihen, että jos asiassa halutaan esittää henkilötodistelua, asian ratkaiseminen kirjallisessa menettelyssä ei ole mahdollista. Myös henkilön oikeus saada esittää asiansa tuomioistuimelle johtaa siihen, että aina pelkkä kirjallinen menettely ei ole riittävä. Sen vuoksi hovioikeus esittää harkittavaksi ennemminkin sitä, millä keinoin suullisia käsittelyitä voitaisiin pikemminkin tehostaa kuin miten niitä voitaisiin torjua sellaisissa tilanteissa, joissa edellytyksiä asian ratkaisemiselle kirjallisessa menettelyssä ei selvästikään ole.

Keino 11: Oikeudenkäyntien keston lyhentäminen

Helsingin hovioikeus kannattaa sen selvittämistä, voidaanko oikeudenkäyntikuluja alentaa oikeudenkäyntien kestoja lyhentämällä.

Kuten arviomuistiossa on todettu, jos oikeudenkäynnin eri vaiheiden välillä on pitkä aika, asianosaisten ja heidän oikeudenkäyntiasiamiestensä tai -avustajiensa tarve perehtyä asiaan uudelleen ja olla yhteydessä keskenään voi lisääntyä. Edelleen riita-asioiden käsittelyn parempi keskittäminen aidosti riidanalaisiin seikkoihin vähentäisi oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien jutun valmisteluun sekä pääkäsittelyyn käyttämää aikaa. Tärkeä keino oikeudenkäyntien kestojen lyhentämiseen on lisätä tuomioistuinten ratkaisukapasiteettia henkilöstöä lisäämällä.

Hovioikeus on kuitenkin sinänsä samaa mieltä sen arviomuistiossa esitetyn havainnon kanssa, että keinoja riita-asioiden käsittelyaikojen lyhentämiseksi on tarkoituksenmukaista etsiä erikseen myös muissa yhteyksissä.

Keino 12: Vähäisiä vaatimuksia koskeva oikeudenkäyntimenettely

Helsingin hovioikeus kannattaa vähäisiä vaatimuksia koskevan oikeudenkäyntimenettelyn selvittämistä keinona alentaa oikeudenkäyntikuluja.

Hovioikeus katsoo kuitenkin kehittämiskomitean mietinnössä KM 2003:3 aikanaan todetuina tavoin, että nykyisinkin voimassa olevat prosessisäännöksetkin antavat mahdollisuuden toteuttaa tarkoituksenmukainen ja yksinkertainen riita-asian oikeudenkäynti kulloisenkin asian erityispiirteet huomioon ottaen.

Hovioikeuden näkemyksen mukaan vähäisiä vaatimuksia koskevan oikeudenkäyntimenettelyn selvittämistä voisi kuitenkin puoltaa se, että vaikka nykyisin voimassa olevat prosessisäännökset ovat sinänsä joustavia, joustavuuden kääntöpuolena on se, että niiden soveltaminen on varsin suuressa määrin riippuvaista yksittäisen lainkäyttäjän toiminnasta kussakin yksittäistapauksessa. Tällaisessa tilanteessa maallikkojen on vaikea ennakoida, minkälaiseksi prosessi juuri hänen tapauksessaan muodostuu.

Jotta vähäisiä vaatimuksia koskevalla oikeudenkäyntimenettelyllä olisi todellista merkitystä kirjallisen menettelyn ja varsinaisten riita-asioiden välisenä menettelynä, sitä koskevaa menettelyä tulisi koskea selkeät menettelysäännökset ja mahdollisuus rajoittaa oikeudenkäyntikuluja. Vähäisiä vaatimuksia koskevassa oikeudenkäyntimenettelyssä erityistä merkitystä tulisi hovioikeuden näkemyksen mukaan antaa tehostetulle kirjalliselle valmistelulle, nopeasti toimitetulle istuntokäsittelylle, korostetulle prosessinjohtovelvollisuudelle ja rajatun henkilönäytön vastaanottamiselle.

Sanotut vaatimukset korostavat kuitenkin ratkaisijan ammattitaitoa ja kokemusta. Sen vuoksi hovioikeus epäilee, soveltuvatko vähäisiä vaatimuksia koskevassa oikeudenkäyntimenettelyssä ratkaistavat asiat tuomioistuinharjoittelua suorittaville käräjänotaareille tai muille uransa alkuvaiheessa oleville tuomareille. Hovioikeus epäilee, että ratkaisijan ammatillisen kokemuksen puute saattaa helposti johtaa lisääntyneeseen tarpeeseen hakea muutosta hovioikeudelta.

Keino 13: Täyden korvauksen periaatteen lieventäminen

Helsingin hovioikeus suhtautuu varauksellisesti sen selvittämiseen, voidaanko oikeudenkäyntikuluja alentaa täyden korvauksen periaatetta lieventämällä.

Hovioikeus toteaa, että häviöjä maksaa -periaate, johon liittyy täyden korvauksen periaate, on nykyisin voimassa olevassa laissa selvä kulujen jakautumisen pääsääntö ja siihen liittyy velvollisuus

korvata vastapuolen kulut täysimääräisesti. Täysimääräisyys ei kuitenkaan oikeuta vastapuolta korvaukseen sellaisista kuluista, jotka ovat aiheutuneet tarpeettomista toimenpiteistä tai jotka ovat kohtuuttomia. Täyden korvauksen periaate ei siten velvoita hävinnyttä korvaamaan voittajalle kaikkia oikeudenkäynnistä aiheutuneita kuluja.

Häviöjä maksaa -periaatteeseen on oikeudenkäyntikulujen jakautumisen osalta tehty oikeudenkäymiskaaren 21 luvussa myös useita poikkeuksia, joissa on otettu huomioon asian laatu ja se, kuinka asianosainen on menestynyt vaatimuksissaan sekä asianosaisen ja tämän oikeudenkäyntiasiamiehen käyttäytyminen oikeudenkäynnin aikana. Lisäksi huomioon on otettu asian oikeudellinen epäselvyys ja asianosaisten taloudellinen tai muutoin eriarvoinen asema. Erikseen on vielä säädetty tilanteista silloin, kun kanne jätetään tutkimatta tai asian käsittely sillensä. Kaikista näistä tilanteista, kuten myös oikeudenkäyntikulujen jakautumisesta asiasta sovittaessa, on olemassa säännösten soveltamista tukevaa oikeuskäytäntöä. Edellä puheena olleet poikkeussäännökset ja niiden tulkinta huomioon ottaen tuomioistuimen olisi jo nykyisten säännösten perusteella mahdollista aiempaa useammin määrätä, että asianosaiset vastaisivat kokonaan tai osittain omista oikeudenkäyntikuluistaan. Tämä edellyttää kuitenkin, että oikeudenkäyntiasiamiehet ja -avustajat sekä tuomioistuin aiempaa aktiivisemmin kulukseskustelussa nostaisivat esiin mahdollisten poikkeussäännösten soveltuvuuden asiaan. Säännösten soveltaminen ei voi tapahtua ilman, että asianosaisilla on ollut mahdollisuus lausua asiasta.

Hovioikeus ei pidä näissä olosuhteissa tarpeellisenä säätää erillisestä kuitaamisesta, joka arviomuitiossa esitetyn tavoin voisi nykyistä useammin johtaa oikeudenkäyntikulujen vapaampaan jakamiseen asianosaisten välillä. Hovioikeuden näkemyksen mukaan tällainen sääntely voi helposti johtaa oikeuskäytännön yhtenäisyyden vastaisiin ratkaisuihin, etenkin, jos sääntelyssä annetaan merkitystä asian väitetyille näytölliselle epäselvyydelle.

Keino 14: Oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 1 §:n soveltaminen viran puolesta

Helsingin hovioikeus suhtautuu varauksellisesti sen selvittämiseen, voidaanko oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 1 §:ää viran puolesta soveltamalla alentaa oikeudenkäyntikuluja.

Hovioikeus toteaa, että päämiehen ja oikeudenkäyntiasiamiehen tai -avustajan välillä voi vallita tietty intressiristiriita sen suhteen, miten vastapuolen kuluihin pitäisi suhtautua. Siinä, missä vastapuolen kuluvaatimuksen vastustaminen on asianosaisen edun mukaista, se saattaa olla avustajan elinkeinotoiminnan kannalta strategisesti epäviisasta. Tästä saattaa joskus seurata se, ettei oikeudenkäyntiasiamiehellä tai -avustajalla ole välttämättä intressiä riitauttaa vastapuolen asiamiehen tai avustajan laskua, jos se on suuruusluokaltaan vastapuolen asiamiehen tai avustajan laskun suuruinen. Tilanne ei kuitenkaan ole tällainen läheskään kaikissa tuomioistuimen käsiteltävänä olevissa asioissa.

Sen vuoksi hovioikeus pitää tärkeänä, että oikeudenkäyntikulujen määrää pyritään hallitsemaan pikemminkin aktiivisella prosessinjohdolla kuin oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 1 §:n viran puolesta tapahtuvalla soveltamisella. Tämä tarkoittaa sitä, että oikeudenkäyntikuluja koskevalle keskustelulle varataan riittävästi aikaa ja että keskustelun kuluessa selvitetään kattavasti asianosaisten suhtautuminen toistensa kuluvaatimuksiin. Tällaista keskustelua voisi hovioikeuden näkemyksen mukaan edistää se, että asianosaiset toimittaisivat laskunsa sekä vastapuolelleen että tuomioistuimelle hyvissä ajoin ennen pääkäsittelyn päättymistä. Missään tapauksessa laskujen toimittamista vasta sen jälkeen, kun pääkäsittely on päättynyt, ei tulisi sallia, kuten nykyään usein tapahtuu.

Hovioikeuden näkemyksen mukaan keskustelu oikeudenkäyntikuluista edellyttää kulu- ja prosessisääntöjen hyvää tuntemista. Sen vuoksi sitä koskevaan riittävään koulutukseen olisi syytä kiinnittää aiempaa enemmän huomiota.

Keino 15: Oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 b §:n muuttaminen

Helsingin hovioikeus kannattaa sen selvittämistä, voidaanko oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 b §:n soveltamisalaa laajentaa.

Kuten arviomuistiostakin ilmenee, säännöksen soveltaminen on ollut käytännössä harvinaista. Hovioikeus yhtyy näkemykseen siitä, että säännöksen soveltamiskynnystä on todennäköisesti nostanut se, että säännöksen soveltamisen on katsottu edellyttävän kaikkien säännöksessä mainittujen seikkojen olemassaoloa sekä sitä, että pääsäännön soveltaminen on kokonaisuutena arvioiden ilmeisen kohtuutonta. Hovioikeus katsoo, että säännöksen soveltamiskynnystä on todennäköisesti nostanut myös se, että lainsoveltajalta on saattanut jäädä huomaamatta, että säännöksessä tarkoitettu kuluvastuun alentaminen on mahdollista viran puolesta myös siinä tapauksessa, että vastapuoli on myöntänyt kulut määrältään oikeaksi. Lisäksi soveltamiskynnystä on hovioikeuden näkemyksen mukaan todennäköisesti nostanut se, että säännöksen sanamuodon voi-ilmaisusta saa sen käsityksen, että säännöksen soveltaminen jättää lainsoveltajalle harkinnanvaraa silloinkin, kun kaikki säännöksen soveltamisen edellytykset täyttyvät.

Mainituista syistä hovioikeus pitää tärkeänä, että säännöstä muutetaan ja että säännöksessä tarkoitettu kohtuullisuusarviointi määrätään tehtäväksi arviomuistiossa esitetyn tavoin aina tietyissä tilanteissa.

Erikseen hovioikeus esittää harkittavaksi, olisiko kohtuullisuusarvioinnin tekemisen kynnys kuitenkin asetettava hovioikeuden osalta korkeammaksi kuin käräjäoikeuden osalta.

Keino 16: Korvattavien oikeudenkäyntikulujen määrästä säättäminen

Helsingin hovioikeus kannattaa sen selvittämistä, voidaanko oikeudenkäyntikulujen määrää alentaa säätämällä korvattavien oikeudenkäyntikulujen määrästä.

Hovioikeuden mukaan tällainen ”korvauskatosta” säättäminen on nopeavaikutteinen, tehokas ja vai-
kutuksiltaan täsmällinen keino puuttua siihen, kuinka suuren osan oikeudenkäyntiasiamiehen tai -
avustajan ja päämiehen välisestä palkkiosta hävinnyt asianosainen on velvollinen korvaamaan. ”Kor-
vauskatosta” säätämällä ei kuitenkaan puututa keinon 7 tarkoittamin tavoin oikeudenkäyntiasiamie-
hen tai -avustajan ja päämiehen väliseen luottamussuhteeseen ja keskinäiseen sopimusvapauteen.
Edellä lausutut seikat huomioon ottaen hovioikeus esittää kantanaan, että tämän keinon käyttöönoton
selvittämistä priorisoitaisiin suhteessa muihin arviomuistiossa esitettyihin keinoihin oikeudenkäyn-
nin keston lyhentämistä lukuun ottamatta.

Hovioikeus toteaa, että ”korvauskattoa” on tähän mennessä noudatettu oikeudenkäymiskaaren 21 lu-
vun 8 c §:n nojalla summaariseksi luokitelluissa asioissa, joissa vastaajan maksettavaksi vaaditut oi-
keudenkäyntikulut on tuomittu velan pääoman mukaan määräytyvän perustaksan tai korkean taksan
määräisinä. Kokemukset siitä ovat mitä ilmeisimmin hyvät.

Hovioikeuden näkemyksen mukaan ”korvauskatosta” säättäminen ei kuitenkaan välttämättä sovi
kaikkiin riita-asioihin. Koska ”korvauskatosta” säättäminen arviomuistiosta ilmenevin tavoin saattaisi
johtaa siihen, että oikeudenkäynnin voittanut asianosainen joutuisi maksamaan perustellut oikeussuo-
jan saamisesta, ”korvauskaton” käyttämistä tulisi arviomuistiossa ehdotetuin tavoin harkita vain sel-
laisissa asioissa, jotka voidaan katsoa euromääräisesti vähäisiksi asioiksi. Tällaisissa asioissa tavoit-
teena tulisi olla se, ettei oikeudenkäyntikulujen määrä ylittäisi riitaintressiä kuin poikkeuksellisesti.
Euromääräisesti vähäisissä asioissa ”korvauskatosta” säättäminen saattaisi hovioikeuden näkemyksen
mukaan johtaa jopa asianajon laadun paranemiseen ja nopeutumiseen, kun oikeudenkäyntiasiamiehen
tai -avustajan intressissäkin olisi keskittää tehty toimenpiteet vain välttämättömään.

Keino 17: Korvattavan vastapuolen tuntiveloituksen rajoittaminen

Helsingin hovioikeus ei kannata korvattavan vastapuolen tuntiveloituksen rajoittamista. Asianajopalkkiot eivät ole hintasäännöstelyn piirissä eikä niitä ole järkevää sen piiriin saattaa. Tämän vuoksi ei ole tarkoituksenmukaista myöskään ennakolta erotella markkinoilla määräytyvää hintatasoa ja siitä poikkeavaa tuomioistuimen kohtuulliseksi katsomaa tasoa.

Kuten oikeudenkäyntikulua koskevasta Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin lausunnosta ilmenee, oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien tuntiveloituksen mediaani on nykyään 220 euroa. Tuntiveloituksen muodostumiseen kussakin yksittäisessä tapauksessa vaikuttavat monet eri seikat kuten paikkakunnan yleinen palkkiotaso, tehtävän vaikeus ja siihen tavanomaisesti tarvittava aika sekä muut vastaavat seikat. Sen vuoksi kohtuullinen palkkio asianajajan ja asiakkaan välisessä suhteessa on yleensä sellainen palkkio, joka kattaa asianajopalveluiden tuotantokustannukset, asianajajan ammatillisen kvalifikaation ja sellaiset hyväksyttävät ponnistelut, jotka vastaavat työn oikeudenhoidollista ja yhteiskunnallista merkitystä. Tämä ei siis välttämättä ole sama eri puolilla Suomea ja erilaisen ammattitaidon omaavien asiamiesten tai -avustajien kysymyksessä ollessa sekä erilaisissa asioissa.

Vaadittaessa kuluja vastapuolelta kohtuullisen palkkion määrää arvioidaan useiden eri seikkojen perusteella. Tällaisia ovat asian laatu ja laajuus sekä se, mikä on siitä normaali ja kohtuullinen palkkio (KKO 1997:195). Vertailukohtana ovat siis vastaavanlaatuiset ja -laajuiset jutut. Tämä merkitsee sitä, että huomioon on otettava paitsi yksittäisen asian erityispiirteet myös samanlaisissa asioissa käytetty laskutus.

Hovioikeuden näkemyksen mukaan kysymys on asiasta, johon vastapuolella on mahdollisuus puuttua oikeudenkäyntikulusta keskusteltaessa ja jota koskevan harkinnan viime kädessä kussakin yksittäisessä tapauksessa tekee tuomioistuin.

Keino 18: Korvattavien oikeudenkäyntikulujen enimmäismäärän vahvistaminen valmistelussa

Helsingin hovioikeus kannattaa sen selvittämistä, voidaanko oikeudenkäyntikulujen määrää alentaa antamalla tuomioistuimelle toimivalta vahvistaa valmistelussa, kuinka paljon vastapuolen korvattavat oikeudenkäyntikulut voisivat missäkin oikeudenkäynnin vaiheessa enimmillään olla.

Hovioikeus toteaa, että arviomuistiossa todetuin tavoin korvattavien oikeudenkäyntikulujen enimmäismäärän vahvistaminen valmistelussa voi lisätä oikeudenkäynnin vaatimaa työtä ja tehdä prosessista raskaamman. Toisaalta kysymys on työstä, jonka tuomioistuin joka tapauksessa joutuu tekemään pääkäsitelyn päätyttyä.

Hovioikeus ei pidä poissuljettuna sitä, että yhdistettynä keino 3 mukaisen oikeudenkäyntikuluarvion laatimiseen korvattavien oikeudenkäyntikulujen enimmäismäärän vahvistaminen valmistelussa voisi olla tehokas keino ennakoida oikeudenkäyntikulujen määrää silloin, kun kulujen aiheutumiseen voidaan vielä vaikuttaa. Lisäksi se voisi olla tarkoituksenmukainen keino lisätä asianosaisten ja tuomioistuimen tietoisuutta asiaan liittyvästä oikeudenkäyntikuluriskistä. Vaikka korvattavien oikeudenkäyntikulujen enimmäismäärän vahvistaminen arviomuistiossa todetuin tavoin saattaisi rajoittaa ennakollisesti sitä, millä tavoin asianosaisten kannattaisi asiaansa ajaa, kysymys olisi asianosaisten ja tämän oikeudenkäyntiasiamiehen tai -avustajan etukäteisharkintaan perustuvasta arviosta, jota tuomioistuin ennakollisesti kontrolloii. Näissä olosuhteissa korvattavien oikeudenkäyntikulujen enimmäismäärän vahvistaminen ei välttämättä olisi ristiriidassa asiaa ratkaisevan tuomarin roolin kanssa. Säättämällä oikeudenkäyntikulujen enimmäismäärän vahvistamisesta valmistelussa ei myöskään

keinon 7 tarkoittamin tavoin puututa oikeudenkäyntiasiamiehen tai -avustajan ja päämiehen väliseen luottamussuhteeseen ja keskinäiseen sopimusvapauteen.

Keino 19: Kuluttajariitalautakunnan toimivallan laajentaminen

Helsingin hovioikeus ei vastusta sen selvittämistä, voidaanko riita-asian oikeudenkäynteihin liittyvää kuluriskiä pienentää laajentamalla lautakunnan toimivaltaa kattamaan muitakin kuin kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välisiä kuluttajariita-asioita. Hovioikeuden näkemyksen mukaan kuluttajariitalautakunta on erittäin toimiva ja kustannustehokas elin silloin, kun kysymys on vähäisistä riidoista. Henkilönäytön vastaanottaminen kuuluu kuitenkin tuomioistuimille. Mikäli kuluttajariitalautakunnan toimivaltaa ja asiantuntemusta laajennettaisiin nykyisestä, se edellyttäisi huomattavia lisäresursseja ja merkitsisi kuluttajariitalautakunnan kehittämistä erityistuomioistuimen suuntaan. Tämä ei ole toivottavaa.

Oikeuskäytännössä on toisinaan otettu kuluratkaisuja tehtäessä huomioon se, että elinkeinonharjoittaja ei ole noudattanut kuluttajariitalautakunnan suositusta ja se, että kuluttaja on näin menetellyt sekä sovellettu tuolloin oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 b §:ää. Hovioikeus esittää harkittavaksi, voitaisiinko lakiin ottaa nimenomainen säännös elinkeinonharjoittajaan kohdistuvasta kulusanktiosta silloin, kun elinkeinonharjoittaja ilman hyväksyttävää syytä on jättänyt noudattamatta kuluttajalautakunnan suositusta, kuten myös kuluttajan pääsääntöisestä vastuusta vapautumisesta silloin, kun hänen ilmoittamansa oikeustositukset osoittautuvat paikkansa pitäviksi.

Keino 20: Sovittelun edistäminen

Helsingin hovioikeus yhtyy näkemykseen siitä, että asian ratkaiseminen sovinnollisesti voi yksittäisessä riita-asiassa olla asianosaisten edun mukainen täysimittaista oikeudenkäyntiä selvästi edullisempi vaihtoehto. Hovioikeuden käsityksen mukaan tällainen on tilanne yleensä silloin, kun asian ratkaisemiseen sovinnollisesti ryhdytään asianosaisten vapaasta tahdosta ja kun asianosaisilla taloudellisten ja muiden edellytystensä puolesta on yhtäläiset mahdollisuudet harkita menettelyn edut ja haitat sekä kun menettely tapahtuu mahdollisimman varhaisessa vaiheessa prosessia.

Hovioikeus korostaa kuitenkin, että tuomioistuinten perustehtävä on yksittäisten asioiden ratkaiseminen. Jotta aineellinen oikeus voi toteutua ja kehittyä, on välttämätöntä, että tuomioistuimet käsittelevät ja ratkaisevat monipuolisesti yhteiskunnan eri aloilla syntyneitä riitoja. Vain yksittäisiä asioita ratkaisemalla tuomioistuimet voivat osallistua oikeusjärjestyksen sisällölliseen kehittämiseen. Jos asianosaiset eivät korkean kuluriskin ja kohonneen prosessikynnyksen vuoksi uskalla saattaa asioitaan tuomioistuimen ratkaistavaksi, tuomioistuimet eivät kaikilta osin voi täyttää niille kuuluvaa tehtävää oikeusturvan toteuttajana. Tällä saattaa olla kauaskantoisia vaikutuksia kansalaisten luottamuksesta perinteisesti nauttineen oikeuslaitoksen asemaan.

Sen vuoksi hovioikeus pitää ensiarvoisen tärkeänä, että Tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitean mietinnöstä KM 2003:3 ilmenevin tavoin perinteistä riita-asiaain tuomioistuinmenettelyä edelleen kehitetään niin, että se on aina tosiasiallisesti sitä tarvitsevien käytettävissä niin ratkaisujen laadun kuin myös sellaisten menettelyä ohjaavien laatutekijöiden kuten nopeuden ja halpuuden suhteen. Hovioikeuden näkemyksen mukaan tämä ei sulje pois sitä vaihtoehtoa, että arviomuistiosta ilmenevin tavoin samanaikaisesti selvitetään vaihtoehtoisten riidanratkaisumenetelmien kehittämistä perinteistä riita-asiaain tuomioistuinmenettelyä täydentävänä menettelynä.

Keino 21: Oikeusavun ja oikeusturvavakuutusten kehittäminen

Helsingin hovioikeus ei vastusta sen selvittämistä, voidaanko oikeusapua ja oikeusturvavakuutuksia kehittämällä alentaa oikeudenkäyntikuluja.

Hovioikeus toteaa, että perustuslain 21 §:n ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan mukaan oikeuksiin pääsyn ensimmäinen edellytys on pääsy tuomioistuimeen. Pääsyn tuomioistuimeen pitää olla turvattu paitsi periaatteessa myös tosiasiallisesti. Kuten tiedossa on, ongelmaksi on muodostunut se, miten katetaan niiden keskiluokkaisten henkilöiden oikeudenkäyntikulut, jotka varallisuusasemansa vuoksi eivät ole oikeutettuja oikeusapuun tai joiden oikeudenkäyntikuluja oikeusturvavakuutus ei kata, mutta jotka eivät kuitenkaan itse pysty vastaamaan oikeudenkäynnin aiheuttamista oikeudenkäyntikuluista tai näkevät riskin kuluista niin suureksi, etteivät siitä syystä uskaltaudu oikeudenkäyntiin.

Ongelma ei ole vähäinen, minkä vuoksi siihen on suhtauduttava vakavasti. Hovioikeus epäilee kuitenkin, että oikeusavun ulottaminen sellaisiin keskitulolaisiin henkilöihin, joihin kuluriski nykyään kohdistuu, ei ole valtiontalouden käyttövarat huomioon realistista. Hovioikeus epäilee myös, ettei markkinaehtoisesti toimivilla vakuutusyhtiöillä aiempaa suuremmassa määrin ole halukkuutta tuottaa kuluriskit kattavia oikeusturvavakuutuksia. Mikäli se olisi vakuutusyhtiöiden näkökulmasta kaupallisesti kannattavaa, kuluriskit kattava oikeusturvavakuutus olisi jo markkinoiden käytettävissä. Sen vuoksi oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin turvaamisen tulee tapahtua myös muilla keinoilla kuin oikeusapua ja oikeusturvavakuutusta kehittämällä.

Lopuksi

Arviomuiston ulkopuolelle on nyt rajattu oikeusavun ja oikeusturvavakuutuksen kehittäminen sekä oikeudenkäyntien keston lyhentäminen.

Vaikka hovioikeus edellä on suhtautunut epäilevästi ensin mainitun keinon toteutumisen mahdollisuuteen, hovioikeus katsoo, että perustuslain 21 § ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kohdan sekä kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 14 artiklan mukaiset oikeudet edellyttävät, että asianosaisilla on asiaansa tuomioistuimeen saattaessa tehokkaat keinot käytössään. Sen vuoksi hovioikeus pitää tärkeänä, että sanottujen keinojen selvitetään muussa yhteydessä.

Edelleen hovioikeus on keinoa 13 koskevissa kommenteissaan todennut, että oikeudenkäymiskaaren 21 luku ja sitä koskeva oikeuskäytäntö tarjoavat jo nykyisellään tuomioistuimille mahdollisuuden ottaa huomioon kuhunkin yksittäistapaukseen liittyvät erityispiirteet kuluratkaisua tehdessään. Toisaalta hovioikeus kiinnittää huomiota siihen, että useille poikkeusperusteille rakentuva sääntelymalli on myös itsessään omiaan vaikuttamaan oikeudenkäyntien määrään ja laajuuteen. Hovioikeus ei pidä tarkoituksenmukaisena tilannetta, jossa enenevässä määrin haetaan jatkokäsittelylupaa yksinomaan käräjäoikeuden kuluratkaisun osalta tai, jossa tuomion perustelujen pääpaino on kuluratkaisussa. Edellä lausutut seikat huomioon ottaen hovioikeus esittää, että oikeusministeriön toimesta selvitetäisiin mahdollisuuksia selkeyttää ja suoraviivaistaa oikeudenkäymiskaaren 21 luvun alaista sääntelyä.

Hovioikeus on edellä esittänyt argumentteja keinona 7 esitettyä asianajopalkkioiden hintasääntelyä vastaan. Hovioikeus toteaa kuitenkin olevan ilmeistä, että oikeudenkäyntikulujen muodostumiseen vaikuttavat myös asianajokulttuuriset seikat, jotka liittyvät päämiesten toiveisiin ja toisaalta asiamiesten ja avustajien tarpeeseen ajaa asioita päämiestä miellyttävällä tavalla ja tämän tärkeäksi kokemia seikkoja esiin tuoden. Toisaalta asianosaisilla itsellään on hyvin rajoitetut mahdollisuudet arvioida asiamiehensä taitoja tai tehokkuutta. Näihin kulttuurisiin seikkoihin ei voida puuttua lainsäädäntöteitse, mutta niistä olisi hyvä käydä avointa dialogia oikeudenkäyntien eri intressitahojen välillä.

Lopuksi hovioikeus kiinnittää huomiota siihen, että arviomuistiossa on keskitytty yksinomaan prosessioikeudelliseen tulokulmaan. Näin ollen muistiossa ei ole juurikaan arvioitu aineellisen lainsäädännön vaikutuksia oikeudenkäyntikulujen muodostumiseen. Hovioikeuden näkemyksen mukaan monimutkainen ja monitulkintainen aineellinen lainsäädäntö on kuitenkin omiaan paisuttamaan riita-asioiden oikeudenkäyntejä ja siten myös niistä aiheutuvaa kuluriskiä. Esimerkiksi tilanteissa, joissa aineellinen lainsäädäntö jättää huomattavan paljon painoarvoa kunkin tapauksen erityispiirteille, ennakkoasetelmassa häviöpuolella olevan asianosaisen on strategisesti perusteltua panostaa näiden erityispiirteiden näyttämiseen. Vastaavasti kalliit oikeudenkäynnit ovat tyypillisiä sellaisissa juttutyypeissä, joita koskevissa aineellisen lain säännöksissä on säädetty käytännössä varsin pitkät määräajat väitettyihin virheisiin vetoamisille (esim. maakaari). Pitkän ajan jälkeen alkuperäisen sopimuksen syntyhetken tapahtumien näyttäminen edellyttää usein runsasta todistelua. Edellä lausutut seikat huomioon ottaen hovioikeus katsoo, että aineellista siviilioikeutta säädettäessä oli perusteltua arvioida lain vaikutuksissa myös vaikutuksia oikeudenkäyntien määrään ja laajuuteen. Hovioikeus esittää, että nykytilanteen kartoittamiseksi oikeusministeriön toimesta selvitettäisiin esimerkiksi 5–10 yleisintä riita-asian tyyppiryhmää ja arvioitaisiin, voitaisiinko niitä koskevaa aineellista lainsäädäntöä selkeyttämällä ja yksinkertaistamalla vähentää niihin liittyvien oikeudenkäyntien paisumista.

Lausunnon on valmistellut hovioikeudenneuvos Satu Saarensola.

Asko Välimaa
presidentti